

Є. К. Карлюга
студ. IV курсу, спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: ст. викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики О. В. Нарожна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ІЗ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасність характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, де майже кожен член суспільства є впевненим користувачем соціальних мереж. Останні стають звичним засобом взаємодії людей, що тягне за собою накопичення великого обсягу інформації в Інтернет-просторі. Нерідко ця інформація несе в собі криміналістичну значимість, а отже і відіграє суттєву роль при виявленні та розслідуванні злочинів. Тому, в межах цього дослідження пропонується розглянути питання цінності інформації, отриманої з соціальних Інтернет-мереж, для цілей досудового розслідування, а також можливості та напрямки її використання.

Перш за все вбачається необхідним визначити, що саме маєтись на увазі, коли мова йде про соціальні мережі. Як зазначає П. О. Слущкий, соціальна мережа — це програмний сервіс, який надає «площадку» для спілкування та взаємодії людей у групі за допомогою Інтернет-структури, направленої на створення співтовариств із людей, які мають спільні інтереси [1, с. 229].

Соціальні мережі характеризуються широкою розповсюдженістю, масовістю, можливістю поширювати та обмінюватися будь-якою інформацією, за чинність якої особа в багатьох випадках не несе відповідальності. Ці фактори вимагають ретельної обробки та аналізу саме криміналістично значущої (тобто такої, що незалежно від походження й основного цільового призначення, має

значення для встановлення певних обставин, об'єктів і фактів у процесі розслідування [2, с. 115-116]) інформації з боку слідчого.

Отримання такої інформації можливе завдяки самому механізму дії соціальних мереж. Так, як правило, особи, приєднуючись до соціальних мереж, усвідомлено чи ні, розміщують дані особистого характеру (сімейний статус, місце навчання, номери телефонів, адреси, фотографії, місця перебування, частого відвідування, плани на ближнє майбутнє), окреслюють коло своїх знайомих, інтересів та захоплень. Цьому сприяють принципи дії та опції соціальних мереж, які надають можливість розміщувати фотографії на сторінках, що, зі свого боку, дозволяє встановити та підтвердити зв'язок між певними особами, характер таких зв'язків, а також при вдалому збігу обставин – отримати зображення цих осіб. Корисним для органів досудового слідства виявляється і те, що, як зазначає Д. М. Цехан, в окремих випадках фотографії осіб можуть бути оприлюднені без їх відома, що значно полегшує пошук та збирання інформації [3, с. 113]. Також прослідковується тенденція, коли підозрювані самостійно поширюють фото- і відеоматеріали, які підтверджують факт вчинення злочину. На думку В. М. Шевчука, злочинці таким чином хизуються результатом своїх неправомірних дій, фіксують їх, підтримують злочинні зв'язки [4, с. 143]. Прикладом такої поведінки можуть слугувати події липня 2018 р. у м. Одеса, де мало місце зняте на відео побиття групою школярів своєї однокласниці, яке потім було поширене в Інтернет-просторі. Правоохоронці, в ході моніторингу соціальних Інтернет-мереж, виявили вказане відео. За результатами його вивчення були встановлені місце події, її учасники [5].

Окремої уваги заслуговують унікальні дані, які можна виявити в найпопулярніших соціальних мережах в Україні [6]. Так, Facebook дозволяє встановити геолокацію, пристрій, який використовувала особа, і час активності. Інтерес для слідчого може становити і функція геопозиціонування або, так званий, *checkin*. Сутність цієї процедури полягає в тому, що при розміщенні публікації на сторінці Facebook особа визначає своє місце перебування із зазначенням країни, міста та вулиці.

Незважаючи на всі переваги використання даних соціальних мереж в діяльності слідчих органів, існують певні труднощі, на яких варто зацентувати увагу. По-перше, не існує гарантій, що розміщена в Інтернеті інформація дійсна та достовірна, адже відсутній будь-який контроль з боку адміністрації соціальних мереж, відсутня необхідність підтвердження правдивості наданих особистих даних. Не виключаються випадки створення «фейкових» сторінок, які не тільки не допомагають в розслідуванні злочинів, а навпаки — вводять в оману щодо реально існуючих обставин. Це потребує додаткової уваги з боку слідчого, більш ретельного аналізу, за результатами якого визначається роль і місце знайденої інформації. По-друге, така інформація не завжди відповідає вимогам кримінального процесуального законодавства і в багатьох випадках може бути використана лише як орієнтуюча, не набуваючи статусу доказу. По-третє, досі актуальними залишаються проблеми технічного забезпечення органів досудового розслідування, відсутності розроблених та впроваджених тактичних прийомів вирішення слідчих завдань, методів і методик розслідування злочинів з використанням Інтернет-простору як джерела відомостей [4, с. 145].

В цьому аспекті вартим уваги є досвід зарубіжних країн. Так, функція розпізнання осіб, запропонована Facebook, активно використовується поліцією США для ідентифікації злочинців. Первісно ця функція призначалася для полегшення пошуку фото- та відеоматеріалів, на яких особа була присутня, завдяки створенню унікального числового коду, що називається шаблоном; зараз — створені Facebook біометричні дані порівнюють з кадрами, зафіксованими на камери відеоспостереження, з метою встановлення особи злочинця [7, с. 328].

Отже, враховуючи вище наведене, можна зробити наступні висновки. В епоху інформатизації такої сфери суспільного життя, як спілкування, відомості, які поширюються особами в соціальних мережах, є корисним джерелом інформації для органів досудового розслідування, оскільки дозволяють виявити криміналістично значущі дані в першу чергу стосовно особи злочинця. Разом з цим,

слідчі органи під час використання такої інформації можуть зіткнутися з низкою труднощів. Тому, з метою їх уникнення, пропонується забезпечити належне правове регулювання можливості отримання інформації з вказаних джерел, розробку і застосування сучасних тактик та методик розслідування злочинів з урахуванням зарубіжного досвіду, впровадження інформаційних технологій у практичну діяльність органів досудового слідства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Быков И. А., Мажоров Д. А., Слущкий П. А., Филатова О. Г. Интернет-технологии в связях с общественностью : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Роза мира, 2010. 275 с.

2. Бірюков В. В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів. Луганськ : ЛДУВС, 2009. 663 с.

3. Цехан Д. М. Використання високих інформаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ : монографія / за наук. ред. О. О. Подобного. Одеса : Юридична література, 2011. 216 с.

4. Шевчук В. М. Використання інформації із соціальних Інтернет-мереж при розслідуванні кіберзлочинів: криміналістичні проблеми. Кримінальні загрози в секторі безпеки: практики ефективного реагування : матеріали панельної дискусії III Харків. міжнарод. Юридичного форуму «Право», м. Харків, 26 верес. 2019 р. Харків, 2019. С. 142–146.

5. В Одессе группа девочек-подростков жестоко избила одноклассницу: Новости Одессы. URL: <https://www.segodnya.ua/regions/odessa/v-odesse-gruppa-devochek-podrostkov-zhestoko-izbila-odnoklassnicu-1159945.html> (дата звернення: 05.03.2020).

6. Образ жизни, общество, СМИ и Интернет: практика пользования соцсетями в Украине. URL: <http://rb.com.ua/blog/praktika-polzovaniya-socsetjami-v-ukraine/> (дата звернення: 05.03.2020).

7. Гавловський В. Д. Щодо відслідковування осіб із використанням соціальних мереж. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1 (29). С. 324–332.